

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ РИНКІВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

ОЛЕКСАНДР КЕНДЮХОВ,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки та підприємництва
Державного економіко-технологічного університету транспорту,

ОЛЕКСАНДР ЯРИМ-АГАЄВ,
к.е.н., доцент кафедри економіки та маркетингу
Донецького національного технічного університету

Основою розробки та впровадження в Україні комплексу економічних реформ є національна маркетингова стратегія, яка в Україні, на жаль, на сьогодні відсутня.

Національна маркетингова стратегія визначає на яких світових ринках повинна працювати Україна, які для цього потрібні підприємства, за скільки років їх треба створити, скільки працівників вони потребують, якої кваліфікації. Майбутня виробнича база, заснована на визначенні пріоритетних секторів економіки, повинна визначити майбутню структуру зайнятості, яка, у свою чергу, визначає структуру та кількість необхідних фахівців, яких необхідно підготувати до відповідного моменту.

Фундаментом національної маркетингової стратегії є дослідження та визначення найбільш перспективних для України світових ринків.

Метою статті є загальна оцінка ринків, які можуть бути перспективними для України з урахуванням її інтелектуальних, виробничих можливостей та природно-ресурсного потенціалу.

З позиції методології аналізу, перспективність ринку розглядається як сукупність трьох груп показників:

- ✓ сукупний об'єм ринку, який визначається як поточний об'єм виробництва галузі, підгалузі (продукту) і темпи зростання ринку;
- ✓ ступінь глобалізації світового ринку та темпи зростання світової торгівлі;
- ✓ можливості України зайняти відповідне місце на ринку.

Об'єм виробництва певної галузі визначається у поточних цінах або на основі статистичних даних (перш за все, для продуктів первинної обробки), або на основі оцінки авторів, які отримані шляхом аналізу оглядів, спеціальних досліджень, корпоративної інформації. Для окремих ринків наводиться й об'єм у натуральному вираженні.

Звичайно, з точки зору перспективності виходу на ринок та доцільності підтримки створення виробництв, першим питанням постає величина цього ринку. У цій роботі представлені світові ринки, об'єм яких перевищує 2 млрд. дол. Ринки меншого об'єму можуть бути дуже перспективними для окремих підприємств, однак, розробка спеціальної програми на державному рівні у цьому випадку чи навряд доречна.

Темпи зростання ринку для гомоген-

них товарів (сировинних та товарів первинної обробки) визначаються як співвідношення об'ємів ринків у різні періоди часу у натуральному вираженні. Це дозволяє нівелювати вплив цінового фактору і показати справжній рівень зростання виробництва і споживання. Наприклад, об'єм виробництва добування та реалізації нафти залишається майже незмінним у період 2008-2011 рр. (зростання 2%), в той час як у вартісному вираженні ринок збільшився в два рази.

Для гетерогенних і агрегированих товарних ринків використовується співставлення об'ємів ринків у стабільних цінах (як правило, 2009 року).

Середньорічні темпи зростання визначаються як корінь n -ого ступеня з індексу зростання ринку за n років. Наприклад, якщо індекс зростання ринку протягом шести років - 1,229 (зростання 22,9%), середньорічний темп зростання складає 3,5% (корінь шостого ступеня з 1,229 мінус 1).

Для сільськогосподарської продукції та деяких продовольчих товарів, виробництво яких лимитується наявністю сировини (наприклад, соняшникова олія), темпи зростання визначаються як співвідношення середніх показників за 2010-2012 роки до середніх показників за 2004-2006 роки.

Такий підхід відповідає методології Всесвітньої продовольчої організації ООН і дозволяє нівелювати під час розглядання динаміки ринку випадковий фактор, що пов'язаний з впливом погодних явищ на величину врожаю.

Виникає питання про інтерпретацію отриманих показників середньорічних темпів зростання ринку. На наш погляд, ця інтерпретація повинна залежити від темпів зростання населення (останнє десятиліття близько 1,4% на рік) і середньорічних темпів зростання світової економіки (близько 2,5%).

Виходячи з вищесказаного, пропону-

ється наступна шкала оцінки:

Менше 0% - абсолютне скорочення ринку, як правило пов'язане з глибинними структурними змінами в економіці, появою альтернативних ринків або ринків товарів-субститутів, що замінюють розглянутий товар. В ряді випадків, скорочення ринків може носити тимчасовий характер, викликаний або циклічністю виробництва, або кон'юктурними явищами. Наприклад, протягом декілька років споживання і, відповідно, виробництво вершкового масла знижувалося у результаті масированої антихолестеринової кампанії і, відповідно, зростання ринку маргаринової продукції, проте, за останні роки темпи зростання вершкового масла поновились.

Від 0% до 1,4% - дуже низькі. Темпи зростання ринку нижчі темпів зростання населення, і, відповідно, під час абсолютного зростання виробництва питоме споживання товару або товарної групи знижується.

Від 1,4% до 2%. Темпи зростання вищі темпів зростання населення, але нижчі середньорічних темпів зростання економіки і, відповідно, темпів зростання більшості ринків.

Від 2% до 3%. Середні темпи зростання, які відповідають темпам зростання економіки та ринків в цілому.

Від 3 до 4,5%. Високі темпи зростання, які перевищують темпи зростання економіки в цілому. Такі темпи зростання є сприятливими для виходу на ринок нових компаній. Як правило, при таких темпах зростання ступінь монополізації ринку знижується.

Понад 4,5%. Дуже високі темпи зростання, сприятливі для виходу на ринок нових компаній і просування нових товарів. На агрегованих ринках виникають багаточисельні маркетингові сегменти і ніші з помірним або навіть низьким рівнем конкуренції.

Друга група показників характеризує

стан світової торгівлі. В ній можна виділити дві підгрупи.

Перша характеризує ступінь глобалізації ринку. У поданій роботі ступінь глобалізації визначається як співвідношення між об'ємом експорту та об'ємом виробництва галузі (для агрегованих ринків) або об'ємом виробництва товарів. Статистично цей показник визначає, яка частка товарів є предметом світової торгівлі. Процес глобалізації передбачає постійне збільшення цієї частки.

Середній рівень цього показника, залежно від оцінки сумарних світових ринків, (що на відміну від визначення об'єму експорту або імпорту є проблемним, як з методологічної, так й з технічної точки зору), складає від 22 до 28%.

Показники нижче 15% відповідають низькому рівню глобалізації, 15-30% - середньому рівню глобалізації, більше 30% - високому рівню глобалізації. Високий рівень глобалізації збільшує можливості виходу корпорацій на світовий ринок.

Строго кажучи, цей показник точніше характеризує ситуацію, якщо визначений для натуральних показників виробництва та експорту. Наприклад, співвідношення експорту і добування нафти у млн.т. або млрд.бар. При визначенні співвідношення у цінових показниках можливі суттєві викривлення, що пов'язані з різницею між внутрішніми цінами виробників та цінами експорту. Теоретично, можлива ситуація, коли вартісна оцінка експорту перевищує вартісну оцінку виробництва, що є економічно безглуздим. Різниця між визначенням частки експорту товарів у вартісному та натуральному вираженні для деяких товарів, наведена у таблиці. Наприклад, для яловичини це співвідношення є практично двократним. Крім того, при будь-якому методі визначення показник може бути суттєво викривлен при наявності реекспорту або реімпорту товарів,

що врахувати, у ряді випадків практично неможливо. Водночас, незважаючи на вказані недоліки, розглядаємий показник, на наш погляд, є дуже важливим, тому що вказує на практичну можливість реалізації товару на світовому ринку або ступінь глобалізації окремих галузей.

Слід зробити ще одне зауваження. Під час розглядання рівня світової торгівлі бажано використовувати показники експорту, а не імпорту продукції, тому що останні включають додаткові логістичні витрати, які у ряді випадків можуть призвести до суттєвого здороження продукції.

Друга підгрупа показників характеризує темпи зростання світового експорту. Тут є важливими два аспекти. По-перше, чи зростає світова торгівля товарів швидше або повільніше зростання світової торгівлі в цілому. По-друге, що відбувається швидше – нарощення світової торгівлі або збільшення виробництва продукції. У першому випадку ми можемо говорити про посилення глобалізації, у другому - про її зменшення. Загалом, до недавнього часу, загальною тенденцією було перевищення темпів зростання світової торгівлі над темпами зростання економіки, що дозволяло говорити про процес глобалізації економіки, однак це не позначає, що процес є односпрямований для всіх ринків. Крім того, слід зазначити, що за останні два роки, світова торгівля росла повільніше світової економіки.

За допомогою використання відповідної методології на основі статистичної інформації, яка міститься в [1-14], проведено дослідження окремих світових ринків, результати якого наведено в таблиці 1.

На основі аналізу стану та тенденцій розвитку основних світових ринків та оцінки потенціалу України щодо перспективності їх опрацювання можна зробити наступні висновки.

Сукупний ринок первинних енергоре-

Таблиця 1.

Стан та тенденції розвитку світових промислових ринків

Ринок	Річний обсяг виробництва/споживання	Середньорічні темпи зростання, % (за 2003-2013рр.)	Міжнародна торгівля	
	Млрд. дол.		Обсяги експорту, млрд. дол./ частка у виробництві, %	Середньорічні темпи зростання, %
1. Глобальний ринок енергетичних ресурсів	11500		3300 (30%)	
1.1. Сукупний ринок первинних енергоресурсів	5000 (12400млнт.н.о)	1-1,5	2000 (40%)	1-1,5
1.2. Ринок вторинних енергоресурсів	6500 (8500млнт.н.о)	1.5-2	1300 (20%)	1-1,5
2. Глобальний ринок металів	3500		1600 (46%)	
2.1. Ринок чорних металів	2400 (1500млн.т.(сталь))	2-2,3	800 (33%)	4,8
2.2. Ринки цвітних металів	1100 (250 млн.т.)	3-4	800 (73%)	4-5%
3. Ринок товарів хімічної промисловості	7000	6	2200 (31%)	6
4. Ринок машинобудівельної продукції*	17000	2.4	5700 (33%)	2,6
4.1. Ринок товарів транспортного машинобудування	5000	2,2	1600 (32%)	2,4
4.2. Ринок товарів загального машинобудування	6000	2,3	1500 (25%)	2,5
4.3. Ринок електротехнічних товарів (включаючи електроніку)	7000	2,2	2600 (37%)	2,3
5. Ринки нерудних копалин та будівельних матеріалів	5000	2,5	900 (18%)	2,6
6. Ринки сільськогосподарської продукції**	4200	2,2	1000 (24%)	3.0
6.1. Ринки продукції рослинництва	2700	2,2.	850 (31%)	3.2
6.2. Ринки продукції тваринництва	1300	2,3	150 (11,5%)	2.7
7. Ринки інших промислових товарів (що не увійшли до п. 1-6)	10000		1550 (15%)	
9. Ринок ІТ	3770	5	3000 (79%)	6,2

* не включені побутова електроніка та техніка, сукупний об'єм експорту - приблизно 200 млрд. дол.

**у розшифровці не наведено ринок рибопродуктів, об'єм - близько 200 млрд. дол., експорт - 130 млрд. дол.

сурсів характеризується високим рівнем глобалізації. Темпи зростання дуже низькі, нижче темпів зростання населення. Для України ринок може бути привабливий переважно в аспекті імпортозаміщення. Ринок вторинних енергоресурсів має середній рівень глобалізації. Темпи зростання ринку дуже низькі, нижче темпів зростання населення. Для України ринок може бути привабливий переважно в аспекті пошуку нових ринкових ніш за рахунок впровадження нових технологій. Для України такими нішами можуть бути виробництво біодизелю, водню.

Ринок чорних металів має більш за середній рівень глобалізації. Темпи зростання ринку середні, відповідають темпам зростання економіки та ринків в цілому. Ринок для України привабливий, особливо по деяким ринковим нішам металопрокату.

Ринок цвітних металів має дуже високий рівень глобалізації. Темпи зростання ринку високі. Такі темпи зростання є сприятливими для виходу на світовий ринок нових компаній. Ступінь монополізації ринку знижується. На особливу увагу, щодо привабливості для України, заслуговує ринок титанового прокату, завдяки наявності запасів сировини, виробничої бази і технологічних компетенцій.

Ринок товарів хімічної промисловості має рівень глобалізації більший за середній. Дуже високі темпи зростання, сприятливі для виходу на світовий ринок українських компаній і просування нових товарів. На цьому ринку виникають багаточисельні маркетингові сегменти і ніші з помірним рівнем конкуренції. В цьому аспекті дуже добрі перспективи для України мають ринкові сегменти фармацевтики, засобів захисту рослин, деяких товарних груп побутової хімії, антифризи.

Ринок товарів транспортного машино-

будування характеризується рівнем глобалізації вищим за середнього. Середні темпи зростання. На особливу увагу заслуговує ринковий сегмент суднобудування, який має найбільші темпи росту, біля 8%, що говорить про помірний рівень конкуренції, можливість виходу на світовий ринок нових компаній, впровадження нових товарів. Для України цей ринок, з урахуванням наявної виробничої, кваліфікаційної та природно-географічної бази, має високий експортний потенціал. Деякі резерви нарощування експортного потенціалу мають також ринки сільськогосподарської техніки, автомобілебудування та залізничного машинобудування.

Ринок товарів загального машинобудування має середній рівень глобалізації та середні темпи зростання. Можливості нарощування експорту залежать від результатів пошуку ринкових ніш на світовому ринку і інвестиційних можливостей їх освоєння, участі українських підприємств у технологічних ланцюжках з великими транснаціональними компаніями.

Рівень глобалізації ринку електротехнічних товарів (включаючи електроніку) вище середнього, середні темпи зростання. Можливості нарощування експорту залежать від результатів пошуку ринкових ніш на світовому ринку і інвестиційних можливостей їх освоєння, участі українських підприємств у технологічних ланцюжках з великими транснаціональними компаніями.

Рівень глобалізації ринку нерудних копалин та будівельних матеріалів близький до середнього (18%), середні темпи зростання. З урахуванням наявності в Україні значних родовищ декоративного каменю (граніти, кварцити) є можливість нарощування експорту за цим ринковим сегментом, також з поставок за кордон гранітного щебеню.

Ринки продукції рослинництва характеризуються середнім рівнем глобалізації, мають середні темпи зростання. Найбільш цікаві в експортному аспекті ринкові ніші з урахуванням природно-кліматичних умов, виробничого, логістичного та кваліфікованого людського потенціалу України: соняшникова олія, яблуневий сік, сири, згущене та сухе молоко, клейковина, цукор, лимонна кислота, лізин.

Ринки продукції тваринництва характеризуються низьким рівнем глобалізації та середніми темпами зростання. Найбільш цікаві в експортному аспекті ринкові ніші з урахуванням природно-кліматичних умов, виробничого, логістичного та кваліфікованого людського потенціалу України: виробництво свинини та курятини.

Ринок ІТ має найвищий рівень глобалізації, дуже високі темпи зростання, сприятливі для виходу на ринок нових компаній і просування нових продуктів. Високі показники рентабельності, порівняно низька вартість капіталовкладень в нішу програмного продукту, легкий вхід на ринок. Дуже перспективний в експортному аспекті ринок для України з урахуванням кваліфікаційних компетенцій, кількості та якості програмістів, яку спроможна забезпечити українська система освіти.

Джерела:

1. UNDATA: <http://data.un.org/>
<http://data.un.org/Explorer.aspx?d=EDATA>
2. UNCTAD: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=24740>
3. FAO: <http://faostat.fao.org/site/562/default.aspx>
4. US Bureau of Economic Analysis (BEA): <http://www.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=9&step=1#reqid=9&step=1&isuri=>
5. International Energy Agency (iea): <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld2014.pdf>
6. Статистичний щорічник України за 2013 рік – К. : Держаналітінформ, 2014, - 533 с.
7. ITC: <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/statistics-export-product-country/>
8. The Statistics Portal: <http://www.statista.com/statistics/262747/worldwide-automobile-production-since-2000/>
9. The Statistics Portal: <http://www.statista.com/topics/1088/rail-industry/>
10. Raily news: <http://www.railynews.com/>
11. Тенденции развития мирового рынка железнодорожного машиностроения [Електроний ресурс]. - Режим доступу: http://bnews.kz/ru/blogs/evraziiskii_bank_razvitiya/post/149
12. Мировые товарные рынки [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cmmarket.ru/>
13. Рудачева Н. Мировой рынок ИТ: Нестабильность вводит аналитиков в заблуждение [Електроний ресурс]. - Режим доступу: http://www.cnews.ru/reviews/new/rynok_it_itogi_2012/articles/mirovoj_rynok_it_n_estabilnost_vvodit_analitikov_v_zabluzhdenie/
14. Компьютерные игры: кто и как делит мировой рынок [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.profi-forex.org/hi-tech/komputernye-igry/entry1008149391.html>